

Szociális segélyezés, 2013

Tartalom

Bevezető.....	1
2013-ban 138,9 milliárd forintot fordított segélyezésre az állam.....	1
A segélykiadások kétharmada jövedelemplótló támogatás volt.....	1
A legtöbb támogatást az ország északkeleti részén fizették ki.....	2
Legtöbben gyermekneveléshez és lakásfenntartáshoz kaptak szociális támogatást.....	3

Bevezető

A szociális ellátórendszer pillérei a társadalombiztosítás, a foglalkoztatáspolitikai, a családtámogatás, valamint a szociális segélyezés és szolgáltatások intézménye. A magyar ellátórendszerben a jövedelemhez kötött támogatások aránya¹ uniós összehasonlításban viszonylag alacsony, a szociális segélyezés azonban az a terület, ahol a rászorultság a leginkább érvényesül. Célja, hogy azokat a tartósan vagy átmenetileg krízishelyzetbe került személyeket, családokat támogassa, akiknek a helyzete a szociális ellátórendszer más eszközeivel nem orvosolható.

2013-ban 138,9 milliárd forintot fordított segélyezésre az állam²

A szociális segélyekre való jogosultság megállapítása 2012 végéig egységesen települési szinten (a jegyző vagy a képviselő-testület hatáskörében) történt. 2013. január 1-jétől egyes szociális ellátások átkerültek a járási hivatalok hatáskörébe. Ebben az évben a szociális segélyezésre felhasznált összeg 138,9 milliárd forintot tett ki. A 2012. évi stagnálást 2013-ban 4,4%-os visszaesés követte az előző évhez viszonyítva. Ez megtörte az azt megelőző évek folyamatos növekedést mutató trendjét, ami főként a szociálissegély-kiadások jelentős hányadát kitevő aktív korúak ellátását és a lakásfenntartási támogatást érintő jogszabályi változásokra, valamint a közfoglalkoztatás bővülésére vezethető vissza.³

Ez utóbbi, aktív munkaerő-piaci eszköz lévén nem képezi részét a szociális ellátórendszernek, viszont jelentősen befolyásolja az aktív korúak ellátására fordított kiadások alakulását. A közfoglalkoztatásban részt vevő, aktív korúak ellátására jogosult személyek a közfoglalkoztatás időtartama alatt ugyanis nem segélyt, hanem fizetést kapnak. A segélykiadások visszaesésében szerepet játszott még a rendszeres szociális segély és a foglalkoztatást helyettesítő támogatás maximálisan adható összegének 2012. évi csökkenése, valamint a legalsó jövedelmi tizedbe tartozó háztartásokban az egy főre jutó nettó jövedelem emelkedése (2013-ban 1,7%-os)⁴ is, hiszen ezáltal a kettő különbözeteként megállapított segélyek összege is csökkent, illetve a jövedelmek növekedése eredményezhette, hogy egyes szegényebb családok kikerültek a segélyezett körből.

2013-ban a szociálissegély-kiadások 85%-a a települési önkormányzatok, a fennmaradó része a járási hivatalok hatáskörébe tartozó ellátásokhoz kapcsolódott. Az egy lakosra jutó éves átlagos segélyösszeg 14 036 forint volt, nominálértéken 4,2, reálértéken 5,8%-kal kevesebb a 2012. évinél. Az egy lakosra jutó segélyösszeg vásárlóereje 2013-ban a 2000. évi szintet sem érte el. A szociális támogatások elértéktelenedéséhez a fogyasztói árak emelkedése mellett az is hozzájárult, hogy a számos segély összegének megállapítási alapját képező öregségi nyugdíjminimum 2008 óta változatlanul 28 500 forint.

A segélykiadások kétharmada jövedelemplótló támogatás volt

2013-ban a segélyek négyötödét szabad felhasználású pénzbeli ellátások formájában kapták meg a rászorulóknak.⁵ Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy a korábbi évekhez képest mérsékelt arányeltolódás történt a természetbeni támogatások javára, megerősítve a segélyek felhasználhatóságának célhoz kötöttségét. A rendszeres támogatásokra felhasznált összeg aránya lényegesen meghaladta a valamilyen rendkívüli élethelyzet (pl. természeti katasztrófa, betegség, hozzátartozó halála) okozta anyagi nehézség enyhítését szolgáló eseti segélyekét.⁶ Ezeket az arányokat – a rendszeres ellátások nagyobb száma mellett – elsősorban a rászoruló igények alakítják. A szociálissegély-kiadások gyakoriság szerinti megoszlását a helyi segélyezési gyakorlat is befolyásolja. Funkció szerint megkülönböztethetünk jövedelemplótló, valamint lakhatási, gyermeknevelési, temetési és egészségvédelmi kiadásokat csökkentő, ún. kiadáskompenzáló támogatásokat. 2013-ban az összes segélykiadás kétharmadát a jövedelemplótló támogatások adták.⁷

¹ Forrás: az Eurostat adatbázisa.

² A szociálissegély-kiadások a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényben szabályozott ellátások közül az óvodáztatási és a rendkívüli gyermekvédelmi támogatás, valamint a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény vonatkozásában a pénzbeli ellátás és a kiadott Erzsébet-utalványok összegét tartalmazzák. Az összesítés nem foglalja magába az alanyi jogcímen közgyógyellátásra felhasznált összeget, mert arra vonatkozóan a jogosultságot megállapító járási hivatalok nem rendelkeznek információval.

³ A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény értelmében 2013-ban aktív korúnak minősült a 18. életévét betöltött, de a rá irányadó nyugdíjkorhatárt, illetőleg a 62. életévét be nem töltött személy. Az aktív korúak ellátása keretében rendszeres szociális segély vagy foglalkoztatást helyettesítő támogatás folyósítható a rászorulóknak. A lakásfenntartási támogatás méltányossági alapon nyújtott formája 2012. január 1-jével megszűnt, de 2012. március végéig tovább folyósították, így kivezetése 2013-ban éreztette leginkább a hatását.

⁴ Forrás: Háztartási Költségvetési és Életkörülmények Adatfelvétel (a továbbiakban HKÉF).

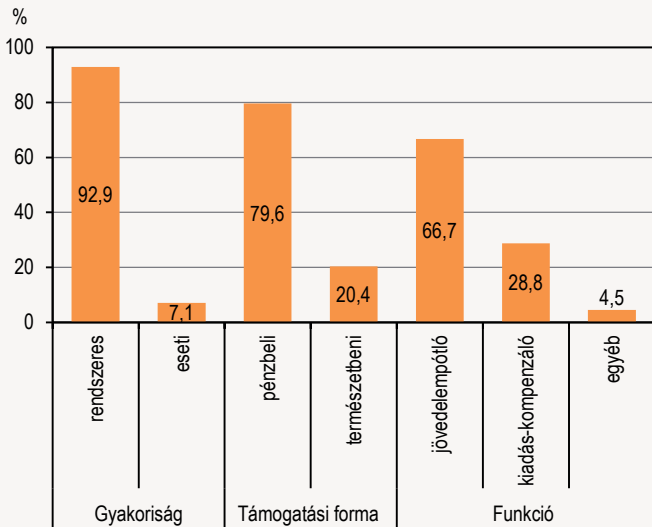
⁵ Az aktív korúak ellátása keretében nyújtható rendszeres szociális segélyt és a foglalkoztatást helyettesítő támogatást a jellemző kiutalási módnak megfelelően a pénzbeli ellátások között számoltuk el.

⁶ Rendszeresnek minősülnek azok a szociális ellátások, amelyekre a jogosultságot legalább egy évre állapítják meg, és a folyósítás (általában) rendszeres időközönként történik. A méltányosságból kiadott közgyógyellátási igazolványok után a társadalombiztosításnak a tárgyévben befizetett összeg folyósításának gyakoriság szerinti megbontására nem volt lehetőség, ezért – a normatíva ismeretében – a rendszeres segélyek közé soroltuk. A csoportosításnál figyelembe vettük továbbá, hogy egyes eseti jellegű ellátások adhatók havi rendszerességgel is.

⁷ A fennmaradó hányadot az egyéb támogatások adták, amelybe az átmeneti segély és az egyéb, máshová nem sorolható önkormányzati támogatások tartoznak.

1. ábra

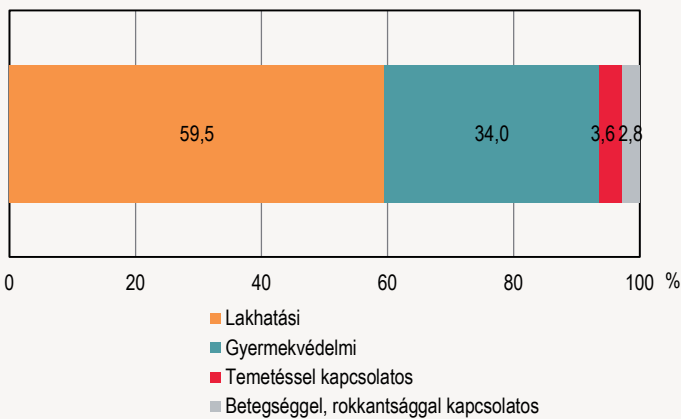
A szociálissegély-kiadások megoszlása segélycsoportok szerint, 2013

A jövedelempótló típusú segélyek háromnegyedét a hátrányos munkaerő-piaci helyzetű személyeknek járó – rendszeres szociális segélyt és foglalkoztatást helyettesítő támogatást magában foglaló – aktív korúak ellátása tette ki. A foglalkoztatást helyettesítő támogatás nagyságrendjét mutatja, hogy 2013-ban minden segélykiadásra szánt tíz forintból négyet erre az ellátásra fordítottak. A kiadáskompenzáló szociális támogatások túlnyomó többségét a lakhatási és a gyermekvédelmi támogatások alkották.⁸

2. ábra

Kiadáskompenzáló típusú segélykiadások megoszlása funkció szerint, 2013

A legtöbb támogatást az ország északkeleti részén fizették ki

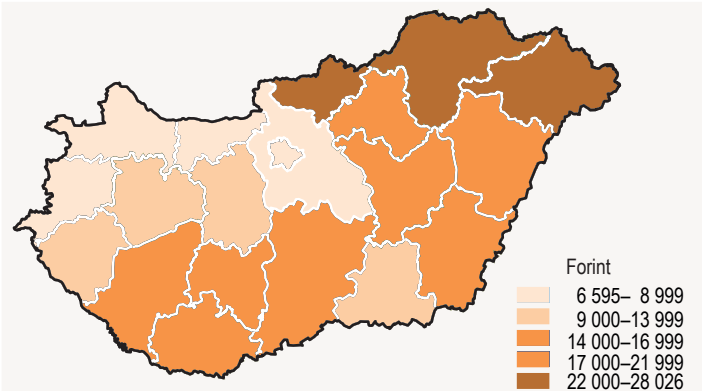
A szociális segélyek – népességszámtól is függő – területi megoszlása változatos képet mutat. 2013-ban a támogatások közel egynegyedét Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (12, illetve 11,4%) fizették ki. Az ellenpólust Komárom-Esztergom és Vas megye képviselte 1,8, illetve 1,4%-os részaránnyal. Az egy lakosra jutó segélyek éves átlagos összege szintén Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a legmagasabb, Vas és Győr-Moson-Sopron megyében a legalacsonyabb. A megyék közötti különbségeket mutatja, hogy az egy lakosra jutó támogatások legnagyobb összege (28 026 forint) 4,2-szerese a legkisebbnek (6595 forint).

⁸ A kiadáskompenzáló, azon belül betegséggel, rokkantsággal kapcsolatos szociálissegély-kiadások nem tartalmazzák az alanyi jogcímen közgyógyellátásra felhasznált összeget.

⁹ Budapest nélkül értendő.

3. ábra

Egy lakosra jutó szociálissegély-kiadás, 2013*

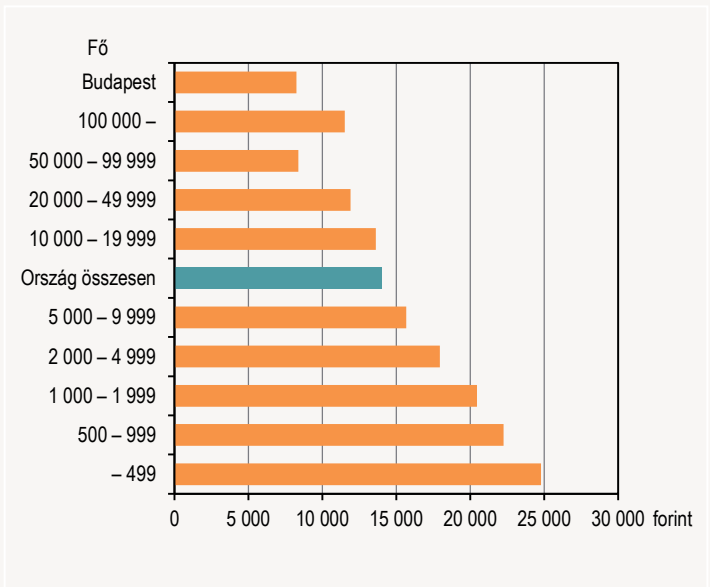

* KSH-adatgyűjtés alapján.

A szociálissegély-kifizetések tekintetében a települések népességnagyságát figyelembe véve is jelentősek a területi különbségek. 2013-ban az aprófalvakban (0–499 fő) a szociális segélyek 5,1%-át folyósították, lényegesen többet, mint amit a népesség területi eloszlása indokolna (2,9%). Az egy lakosra jutó éves átlagos segélyösszeg 24 778 forint volt, a – kedvezőbb megélhetési lehetőséget biztosító – fővárosinak a háromszorosa. Általánosságban jellemző, hogy – a százezer főnél nagyobb lélekszámú települések⁹ kivételével – minél kisebb egy település, annál magasabb az egy lakosra jutó segélykifizetések nagysága. Az aprófalvakban az egészségügyi és az infrastrukturális ellátottság hiányosságai, a gazdasági pangás, a nagymértékű népességfogyás és az elöregedés jelentik a fő gondot. Az elmúlt évtizedekben jelentősen nőtt az életminőséget javító kommunális szolgáltatások (áramellátás, közüzemi ivóvíz- és szennyvíz-, valamint gáz-hálózat) területi lefedettsége, ami arányaiban a kistelepüléseket érintette leginkább. Ezzel azonban új, rendszeres háztartási kiadási tétel jelentkezett, ami a fejlesztésben érintett, de rossz anyagi körülmények között élő családokra, háztartásokra jelentős többletterhet rótt, különösen, ha a háztartási energia árának emelkedését is figyelembe vesszük.

4. ábra

A szociálissegély-kiadások egy lakosra jutó összege a település népességnagyság-kategóriája szerint, 2013

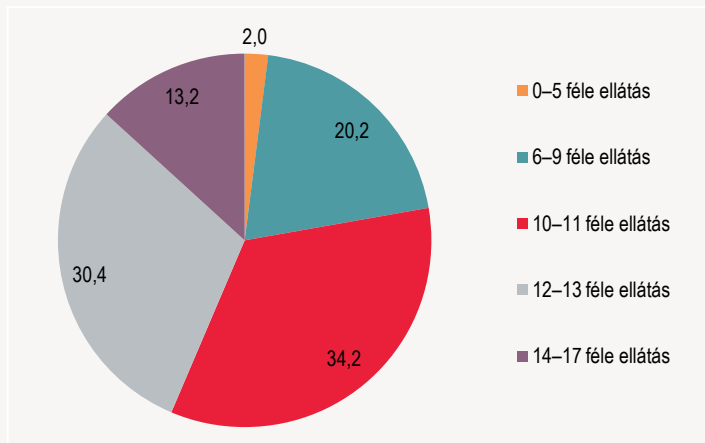
Legtöbben gyermekneveléshez és lakásfenntartáshoz kaptak szociális támogatást

2013-ban a vonatkozó jogszabályok¹⁰ alapján a rászorulókat összesen 16 féle szociális és gyermekvédelmi ellátást/kezdményt vehettek igénybe.¹¹ Ezen felül az önkormányzatok saját hatáskörben – saját forrásból – rendelkezhetnek további szociális támogatások (továbbiakban: máshová nem sorolható, egyéb önkormányzati támogatások) odaítéléséről is.¹² A sokféle – túlnyomó többségében kiadáskompenzáló – ellátás lefedi az összes megélhetési kockázatot, ugyanakkor elaprózódottá teszi a rendszert,¹³ különösen, ha figyelembe vesszük, hogy egyes rászoruló családok akár többféle ellátásban is részesülhetnek egyszerre, illetve más rendszerekből, például a családtámogatásokból is kaphatnak juttatásokat. Ugyanakkor az ellátások differenciáltsága és a jogosultsági feltételek szabályozottsága, valamint rendszeres felülvizsgálata csökkentheti a visszaélés kockázatát.

2013-ban egy kivétellel minden településen volt legalább egy olyan személy, aki szociális segélyre szorult. Akadt olyan település is, ahol minden lehetséges ellátást igénybe vettek, beleértve a máshová nem sorolható, egyéb önkormányzati támogatásokat is. 2013-ban jellemzően 10–13 féle szociális segélyre volt igény, ami a települések mintegy kétharmadát érintette. A szociális támogatások differenciáltságát mutatja, hogy a települések közel négyötödében 10 vagy többféle segély fordult elő.

5. ábra

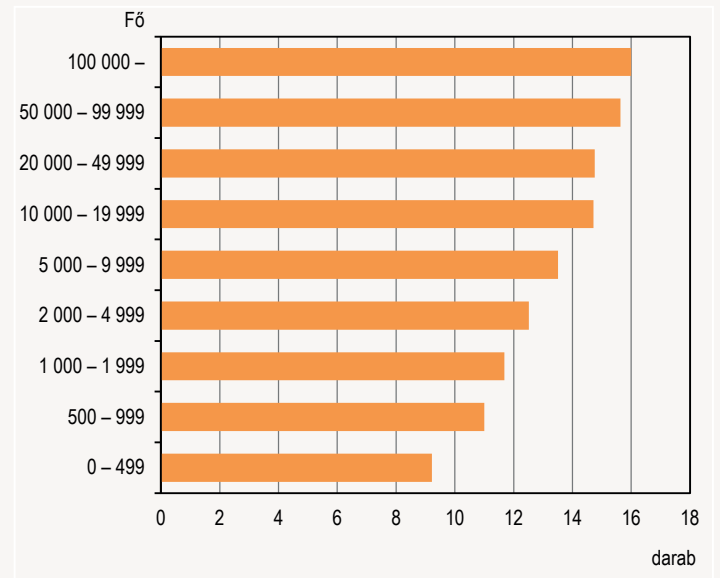
A települések megoszlása a nyújtott szociális támogatások száma szerint, 2013 (%)

Az aprófalvakból leggyakrabban 10 féle ellátást jelentettek, de több olyan 500 főnél kevesebb lakosú település is akadt, ahol 13–14 féle támogatást/kezdményt is kiutaltak. Legfeljebb 5 féle ellátás a települések mindössze 2%-ában fordult elő. Ezeket a településeket jellemzően 100-nál kevesebb fő lakja. (Az alacsony népességszám miatt vélhetően nincs szükség sokféle ellátásra, mert kevésbé differenciáltak az igények.) 15 vagy annál több féle szociális támogatást a települések 5,5%-ában vettek igénybe, népességükre jellemző, hogy több mint kétharmaduknak legalább 5000 lakosa van.

6. ábra

A szociálisellátás-fajták átlagos száma a település népesség-nagyság-kategóriája szerint, 2013

A segélyezettek számát tekintve a legjelentősebb rendszeres szociális ellátások a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény és a lakásfenntartási támogatás. 2013-ban átlagosan minden ötödik 25 éven aluli lakosnak folyósítottak rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt, miközben a lakásfenntartási támogatásban részesítettek megfelelő korú népességre¹⁴ vetített aránya 4,7% volt.¹⁵ A szociális rászorultság alapvetően a jövedelmi helyzettel függ össze, és arra utal, hogy az egyén, illetve a háztartás megélhetési gondokkal küzd, anyagi forrásai nem elegendőek a rendszeres kiadások viseléséhez. A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők magas száma arra vezethető vissza, hogy a jövedelmi szegénység kockázata a 18 év alattiak körében a legmagasabb, 2013-ban 10 százalékponttal haladta meg az országos átlagot (14,6%). Ez azt jelenti, hogy minden negyedik gyermek olyan háztartásból kerül ki, ami a relatív szegénységi küszöbként meghatározott jövedelemszint alatt él. A gyermekek szegénységi aránya 2009 óta 2013-ban volt a legmagasabb. Magas szegénységi kockázatuk azzal magyarázható, hogy a többgyermekes háztartások gyakrabban küzdenek anyagi gondokkal, illetve a kisgyermekes háztartások többségében az anya nem dolgozik, így ezeknek a családoknak kevesebb a jövedelme. Az étkezési és a tankönyvtámogatást is magában foglaló rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény jelentősége abban áll, hogy komplex természetbeni támogatást biztosít a rászoruló gyermekek, családok számára, így hozzájárul a gyermekszegénység felszámolásához és átörökítésének megelőzéséhez.

A rezsi költségekhez való hozzájárulásként nyújtott lakásfenntartási támogatás az egész háztartást érinti, így a tényleges rászoruló kör lényegesen magasabb, mint a jogosultak száma.¹⁶ A jelentős rászoruló kör egyrészt

¹⁰ A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, valamint a 12/2001. (I. 31.) Korm. rendelet a lakáscélú állami támogatásokról.

¹¹ Külön vettük számba az aktív korúak ellátása keretében nyújtható rendszeres szociális segélyt és a foglalkoztatást helyettesítő támogatást. Az ellátások közé értendő továbbá a közgyógyellátási igazolvány és az egészségügyi ellátásra jogosító hatósági bizonyítvány is.

¹² Ide olyan ellátások tartoznak, amelyeket specifikusan a helyi igények, erőforrások és segélyezési preferenciák alakítanak. Vannak köztük például ösztöndíj jellegű, gyermekszületéssel vagy lakhatással kapcsolatos támogatások is. Az egyszerűbb áttekinthetőség érdekében ezeket a segélyeket egy (külön) kategóriába soroltuk.

¹³ A szociális támogatási rendszer egyszerűsítésére már történtek intézkedések. 2013. április 1-jétől a kiegészítő gyermekvédelmi támogatás a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény egyik, speciális jogosultsági kör számára nyújtható komponensévé vált. A 2014. és 2015. évben hatályba lépett jogszabály-módosításokkal további összevonásokra, illetve megszüntetésekre került sor.

¹⁴ 18 éves és idősebb népesség.

¹⁵ A havi átlagos létszámadatokat figyelembevételével.

¹⁶ A HKÉF adatai alapján 2013-ban a háztartások átlagos taglétszáma 2,6 fő volt.

azzal indokolható, hogy a támogatás jövedelemhatára lényegesen magasabb, mint a jövedelempótló támogatások esetében, másrészt a háztartások rendszeres kiadásainak meghatározó hányadát (24,1%) továbbra is lakásfenntartásra és háztartási energiára fordítják. A Háztartási Költségvetési és Életkörülmény Adatfelvétel (továbbiakban HKÉF) adatai alapján a háztartások kilencetizede többé-kevésbé, egyharmada nagyon megterhelőnek érzi a lakásfenntartás költségeit, közel kilencetizedük kisebb-nagyobb, egyötödük csak nagy nehézségek árán tudja fedezni a szokásos kiadásokat. A támogatott lakások aránya Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legmagasabb, ahol 10-ből 3 lakásra vesznek igénybe lakásfenntartási támogatást, ez az országos átlag több mint háromszorosa.

1. tábla

A leggyakoribb szociális ellátások elterjedtsége és a támogatottak száma, 2013

Az ellátás neve	Az ellátottak havi átlagos száma			Az érintett települések aránya, %
	fő	népességen belüli aránya, %	megfelelő korú népességen belüli aránya, %	
Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény	547 633	5,5	21,0	98,4
Lakásfenntartási támogatás	385 074	3,9	4,7	98,2
Közgyógyellátás	281 874 ^{a)}	2,9	2,9	97,9
Aktív korúak ellátása	248 584	2,5	4,1	99,0
Ebből: foglalkoztatást helyettesítő támogatás	211 760	2,1	3,5	98,8
Átmeneti segély	349 497 ^{b)}	3,5	4,3	91,1

a) A december 31-én érvényes közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma.

b) A tárgyévben támogatásban részesített személyek száma.

A rokkantak, fogyatékosok és rendszeres gyógyító ellátásra szorulókat meghatározott köreinek járó közgyógyellátást 2013-ban 281,9 ezer fő vette igénybe. Ugyanakkor a HKÉF adatai alapján a 16 éves és idősebb lakosság 36,9%-ának van valamilyen tartós vagy krónikus egészségi problémája.

A hátrányos munkaerő-piaci helyzetű aktív korúaknak járó jövedelem-pótló támogatásokban (foglalkoztatást helyettesítő támogatás, rendszeres szociális segély) részesülők száma 9,5%-kal csökkent az előző évhez képest – leginkább a közfoglalkoztatás bővülésének következményeként –, de még így is a 250 ezer főt közelíti, ami a magas munkanélküliséggel függ össze. Habár a munkanélküliségi ráta 2011 óta csökkenő tendenciát mutat, 2013-ban az állástalanok száma továbbra is jelentősen meghaladta a 400, a tartós munkanélküliek¹⁷ száma pedig a 200 ezer főt. A lakásfenntartási támogatáshoz hasonlóan az aktív korúak ellátása is – a családtagok figyelembevételével – lényegesen több embert érint a jogosultak számánál.

2013-ban a települések jelentős részében többféle rendszeres támogatásra is volt igény. 100%-ot közelíti a foglalkoztatást helyettesítő támogatás, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, a lakásfenntartási támogatás és a közgyógyellátás területi lefedettsége is. Ez azt jelenti, hogy szinte minden településen van legalább egy szociálisan rászoruló gyermek vagy olyan felnőtt korú személy, aki hátrányos munkaerő-piaci, illetve jövedelmi helyzete, lakásfenntartási kiadásai és/vagy egészségi állapota miatt rendszeresen és tartósan szociális támogatásra szorul. Így a területi különbségek – legalábbis a jelentősebb rendszeres támogatások tekintetében – nem az érintett települések számában és elhelyezkedésében, hanem a segélyezettek körének nagyságrendjében jelentkeznek inkább. A települések népesség-nagyság-kategóriája szerinti vizsgálat azt mutatja, hogy általában véve az aprófalvakban a legmagasabb a segélyezettek aránya.

Az eseti szociális ellátások közül a létfenntartást veszélyeztető, rendkívüli élethelyzetbe került, valamint időszakosan vagy tartósan létfenntartási gonddal küzdő személyek részére nyújtott átmeneti segélyt lehet kiemelni, ami 2013-ban 10-ből 9 településen fordult elő, és összesen 349,5 ezer fő kapott ilyen támogatást.

¹⁷ Azok, akik legalább 12 hónapja keresnek munkát.

További információk, adatok (linkek):

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

[Információs szolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu